

บทที่ 1

บทนำ

ชาวเขาเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่อย่างหนาแน่นในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 6 เผ่าหลัก คือ ม้ง (Hmong) เย้า (Yao) อักฮา (Akha) มูเซอหรือลาฮู (Lahu) ลีซอ (Lisu) และกะเหรี่ยง (Karen) ประชากรชาวเขามีสรรวมกันทั้งสิ้น 457,096 คน (สถาบันวิจัยชาวเขา, 2528) เผ่ากะเหรี่ยงเป็นเผ่าที่มีประชากรมากที่สุด ถึง 235,622 คน คิดเป็นร้อยละ 51.54 ของประชากรชาวเขาทั้งหมด (ดูตารางที่ 1.1) โดยอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 36.01 ของประชากรกะเหรี่ยงทั้งหมด (ดูตารางที่ 1.2)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 1.1 จำนวนประชากรชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย พ.ศ. 2528

เผ่า	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร (คน)	ร้อยละ ของ ประชากร
กะเหรี่ยง (Karen)	1,782	44,055	235,622	51.54
ม้ง (Hmong)	173	8,266	63,418	13.87
มูเซอ (Lahu)	272	6,820	38,558	8.44
เย้า (Yao)	168	4,152	32,706	7.16
อาก้อ (Akha)	117	3,901	23,430	5.13
ลีซอ (Lisu)	104	3,388	20,449	4.47
หัติน (Htin)	63	3,923	24,276	5.31
ลาวะ (Lua)	47	2,564	13,282	2.91
ขมุ (Khamu)	21	913	5,355	1.17
	2,747	77,982	457,096	100.00

ที่มา : สถาบันวิจัยชาวเขา

ตารางที่ 1.2 การกระจายตัวของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ

พ.ศ. 2528

ที่	จำนวนหมู่บ้าน	จำนวนหลังคาเรือน	จำนวนประชากร	ร้อยละของประชากร
1. เชียงใหม่	674	15,867	84,846	36.01
2. แม่ฮ่องสอน	554	12,132	63,541	26.97
3. ตาก	271	6,062	32,892	13.96
4. ลำพูน	52	3,656	19,433	8.25
5. กาญจนบุรี	92	1,981	9,900	4.20
6.แพร่	14	1,463	7,489	3.18
7. เชียงราย	32	822	4,653	1.97
8. ลำปาง	23	527	3,532	1.50
9. อุทัยธานี	24	463	2,561	1.09
10. ราชบุรี	18	328	2,504	1.06
11. เพชรบุรี	8	274	1,644	0.70
12. สุพรรณบุรี	9	172	1,088	0.46
13. กำแพงเพชร	9	143	681	0.29
14. สุโขทัย	2	109	527	0.22
15. ประจวบคีรีขันธ์	3	56	331	0.14
	1,782	44,055	235,622	100.00

ปัญหาชาวเขาได้ เป็นที่น่าสนใจและถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาในหลายด้านเป็น เวลา มากกว่าสามทศวรรษ เนื่องจากปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชาวเขามีผลเกี่ยวโยงและ สัมพันธ์กับความมั่นคง ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศชาติโดยส่วน รวม ปัญหาชาวเขาสามารถแยกพิจารณาได้เป็น 2 ส่วน คือ

1. ปัญหาของตัวชาวเขาเอง เช่น ปัญหาความยากจน ขาดการศึกษา มี มาตรฐานความเป็นอยู่ต่ำ
  2. ปัญหาที่เกิดจากชาวเขาทางด้านนิเวศวิทยาและความมั่นคงของชาติ เช่น การทำไร่เลื่อนลอย การปลูกฝิ่น การอพยพเข้าออกในบริเวณชายแดนซึ่งเป็น ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยในบริเวณชายแดนด้านที่ติดประเทศพม่า และลาว เป็นต้น
- ปัญหาของตัวชาวเขาเองนั้น เป็นปัญหาพื้นฐานทั่วไป เช่นเดียวกับประชาชน ชาวชนบทที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ไกลการคมนาคม คือ ปัญหาความยากจน ขาดการศึกษา มีรายได้ต่ำ ซึ่งก็ทำให้มาตรฐานความเป็นอยู่ต่ำ แต่สำหรับชุมชนชาวเขาซึ่งมีวัฒนธรรม ภาษาพูดและวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากคนไทยพื้นราบนั้น ปัญหาภายในสังคมชาว เขาจึงมีลักษณะเฉพาะออกไป เนื่องจากชาวเขาได้อาศัยอยู่กระจัดกระจายทั่วไปใน บริเวณภูเขาและที่ราบสูงในตอนบนของประเทศ ซึ่งเป็นบริเวณป่าเขาดันน้ำลำธารที่ อุดมสมบูรณ์ รูปแบบการผลิต การบริโภคในสังคมชาวเขา จึงเป็นการผลิตที่เลี้ยงตัว เองแบบยังชีพชาวเขาเป็นสังคมชนเผ่าที่ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยประมาณ หนึ่งร้อยปีมานี้ ยกเว้นเผ่ากะเหรี่ยงที่มีหลักฐานได้ว่า ได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศ ไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายประมาณ 250 ปีมาแล้ว (สมภพ लाखโรจน์, 2526 ถึงแม้ชาวเขาจะอาศัยอยู่กระจายเป็นพื้นที่กว้างครอบคลุมถึง 21 จังหวัด แต่ทางราชการก็สามารถเข้าไปดำเนินการเข้าถึงชาวเขาได้ประมาณ 1,064 หมู่บ้าน ประชากร 219,001 คน คิดเป็นร้อยละ 42.7 ของหมู่บ้านที่กรมประชาสงเคราะห์สำรวจพบซึ่ง ประมาณว่ายังมีชาวเขาที่ยังสำรวจไม่พบอีกประมาณ 2,000 หมู่บ้าน (ขจิตถัย บุรุษ พันธ์, 2526) จากการที่ชาวเขาขาดความรู้ที่จะบำรุงรักษาความสมบูรณ์ของที่ดินทำกิน ในที่สูงประกอบกับการที่รัฐบาลได้เข้ามาจำกัดพื้นที่ทำกิน กำหนดเขตป่าสงวนแห่งชาติ

ที่ชาวเขาไม่อาจบุกรุกแผ้วถางป่า ประกอบการกลไกกรรมแบบไร่เลื่อนลอยต่อไปได้ตาม
อำเภอใจอีกแล้วรวมทั้งการที่มีประชากรเพิ่มขึ้นระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตัวเองของชาว
เขาจึงไม่สามารถทำการผลิตที่เพียงพอกับการยังชีพภายในระบบเศรษฐกิจที่มีเงินตรา
เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนจากสังคมที่ราบได้เข้ามามีบทบาทกำหนดวิถีชีวิตทางสังคม
และการผลิตของชาวเขา ระบบการตลาดพืชเศรษฐกิจจึงกำเนิดขึ้นเพื่อชดเชยดุลยภาพการ
บริโภคเพื่อยังชีพภายในที่เสียไป การปลูกฝิ่นเพื่อให้เป็นยารักษาโรคและเสพทางสังคมของ
ชาวเขาจึงได้ถูกพัฒนาขึ้นเป็นพืชเศรษฐกิจที่ผลิตขึ้นมาขายเพื่อนำเงินไปซื้อข้าวและสินค้า
จากตลาดในที่ราบมาบริโภค ลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมชาวเขาปัจจุบันจะ
มีลักษณะเป็นระบบเศรษฐกิจแบบชวานา (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2521) ที่ต้องพึ่งระบบ
ตลาดและการเงินที่ตัวเองไม่ได้มีส่วนกำหนดมีการขายผลผลิตส่วนเกินหรือผลิตสินค้าที่ตน
เองไม่ได้บริโภคเพื่อนำเงินไปซื้อสินค้าจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตจากตลาดภายนอก
แต่อย่างไรก็ตามฝิ่นที่เป็นพืชเศรษฐกิจของชาวเขาที่เป็นสิ่งผิดกฎหมาย รัฐบาลได้พยายาม
ให้ชาวเขาเลิกปลูกฝิ่นโดยใช้มาตรการทางสังคมและทางกฎหมาย การปลูกฝิ่นของชาว
เขาจึงไม่อาจปลูกได้อย่างเสรี ทางออกของชาวเขาที่จะเลิกปลูกพืชทดแทนชนิดอื่น จึง
เป็นสิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้าไปดำเนินการเผยแพร่ส่งเสริมอยู่ในปัจจุบันจากหมู่บ้าน
ที่ประสบความสำเร็จในการปลูกพืชทดแทนฝิ่น เช่น บ้านแม่ขุนกลาง ดอยอินทนนท์
อำเภอจอมทอง บ้านแม่แม่โถ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ก็คงจะเป็นตัวอย่างให้ชาว
เขาเผ่าต่าง ๆ หันมาปลูกพืชทดแทนอย่างอื่น ๆ มากขึ้น แต่ก็ยังมีหมู่บ้านชาวเขาอีกจำนวน
มากที่ยังคงลักลอบปลูกฝิ่นและทางราชการยังไม่ถึง และในบางหมู่บ้านความเชื่อ
และขนบธรรมเนียมประเพณีของเผ่าก็เป็นอุปสรรคในการที่ชาวเขาจะรับบริการทางสังคม
จากรัฐบาล ความเชื่อในเรื่องการนับถือผีและไสยศาสตร์ที่บางหมู่บ้านจะไม่รับคนแปลกหน้า
หรือการศึกษาอนามัย การรักษาโรคแผนใหม่ก็ยังคงมีอยู่ในบางหมู่บ้าน กล่าวโดยสรุปชาว
เขาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวนมากเกินกว่าครึ่งของประชากรชาวเขาทั้งหมดคงมีปัญหา
ของตนเองที่มีสุขภาพอนามัยอ่อนแอ ขาดการศึกษา ขาดงานและมีรายได้ต่ำ มีชีวิตที่ยังตก
อยู่ในวัฏจักรของความยากจน ซึ่งชาวเขาทั้งประเทศจะมีรายได้เฉลี่ยปีละประมาณ

3,500-10,000 บาท ต่อครอบครัวต่อปีเท่านั้น (วิฑูร ทองรมย์, 2526)

ทางด้านปัญหาสังคมที่เกิดจากชาวเขานั้น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้และดินน้ำลำธาร การบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย เป็นปัญหาที่น่าวิตกที่ก่อให้เกิดภาวะฝนแล้ง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลหรือน้ำท่วมฉับพลันในพื้นที่ราบ สภาพการณ์การทำลายป่าไม้ที่มีระดับความเสียหายมากในปัจจุบัน เช่น ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร สำหรับการปลูกฝิ่นและการแพร่หลายของยาเสพติดต่าง ๆ ที่รุนแรง เช่น เฮโรอีน มอร์ฟิน โคเคอิน ซึ่งมีฝิ่นเป็นต้นตอการผลิตที่สำคัญนั้นก็ เป็นปัญหาที่น่าวิตกยิ่ง เพราะในปัจจุบันประมาณการว่ามีจำนวนผู้ติดยาเสพติดทั่วประเทศ ประมาณ 600,000 คน และในปี 2528 นี้ ก็ยังมีพื้นที่ปลูกฝิ่นอยู่อีกประมาณ 54,853.82 ไร่ ในเขตภาคเหนือ 9 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำปาง น่าน พะเยา พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ตาก ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ตอนบนของ 8 ลุ่มน้ำ คือ ลุ่มน้ำปิง แม่กก แม่จด แม่แตง แม่แจ่ม แม่จัน ลุ่มน้ำปายและลุ่มน้ำน่าน ซึ่งจะสามารถให้ผลผลิตฝิ่นทั้งหมดประมาณ 43 ตัน คิดเป็นร้อยละ 10 ของผลผลิตฝิ่นทั้งหมดที่ผลิตได้ในบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ (สรสิทธิ์ แสงประเสริฐ, 2529) ซึ่งเป็นปริมาณผลผลิตที่ลดลงมากจากแต่เดิมที่คณะสำรวจสหประชาชาติได้สำรวจเมื่อปี 2509 ว่าชาวเขาในภาคเหนือของประเทศไทยผลิตฝิ่นได้ประมาณ 145 ตัน ต่อปี ซึ่งสาเหตุการลดลงของฝิ่นนี้อาจเนื่องมาจากการปราบปรามการลักลอบปลูกและค้าฝิ่นของทางรัฐบาล การปราบปรามด้วยการตัดต้นฝิ่นของกองทัพภาคที่ 2 ซึ่งทำมา 2 ปีแล้ว ซึ่งจะยังคงทำต่อไปจนกว่าชาวเขาจะเลิกปลูกและการเข้มมาตรการจูงใจให้ชาวเขาปลูกพืชทดแทน ถึงแม้ข้อเท็จจริงที่ว่าฝิ่นที่ปลูกโดยชาวเขาในประเทศไทยมิได้มีส่วนอย่างสำคัญต่อการแพร่ระบาดของเฮโรอีน เพราะปริมาณการผลิตฝิ่นของชาวเขามีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้น แหล่งผลิตที่ใหญ่ก็คือบริเวณชายแดนไทย พม่า ลาว ที่เรียกว่า สามเหลี่ยมทองคำ (ขจิตภัย นุราชพัฒน์, 2526) แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าสภาพการผลิต การลักลอบจำหน่ายในบริเวณชายแดนนั้นได้แพร่ระบาดเข้าสู่คนไทยเป็นจำนวนหลายแสนคน การลดปริมาณการปลูกฝิ่นของชาวเขาในประเทศไทยเป็นสิ่งจำเป็นเป็นจำนวนหลายแสนคน การลดปริมาณการปลูกฝิ่นของชาวเขาในประเทศไทยเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะเป็นการลดปริมาณการแพร่ระบาดของยาเสพติดชนิด

อื่น ๆ ได้ อื่นระบบการผลิตและจำหน่ายยา เสพติดจะมี เส้นสายและขอบข่ายการปฏิบัติ การที่กว้างขวางทั่วโลก และโยงโย เข้ากับคนในท้องถิ่นที่จะลักลอบลำ เลียงฝิ่นและเฮโรอีน เข้าสู่ผู้ผลิต

ชาวเขาที่ปลูกฝิ่นที่สำคัญ คือ ม้ง ลีซอ และเย้า ฝิ่นที่ปลูกได้จะขายให้กับพ่อค้า จียนฮ่อในหมู่บ้าน หรือม้ง หรือลีซอ ที่ฐานะดีในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเอเยนต์ค้าฝิ่น หรือ ขาย ให้กับพ่อค้าฝิ่นจากพื้นราบซึ่ง เดินทางไปซื้อจากหมู่บ้านชาวเขาด้วยตนเอง

และสำหรับการอพยพเข้าออกของชาวเขาในบริเวณชายแดนด้านพม่าและลาว นั้น ก็มีอยู่เป็นประจำ ทางรัฐบาลไทยเรียกกลุ่มต่าง ๆ ที่อพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย เหล่านี้ว่า ผู้พลัดถิ่นสัญชาติพม่า ซึ่งผู้พลัดถิ่นส่วนใหญ่อพยพหนีความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นใน ประเทศพม่า เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมือง ที่มีการสู้รบระหว่างกบฏชนกลุ่ม น้อยในพม่ากับรัฐบาลพม่า และปัญหาโจรผู้ร้ายต่าง ๆ ลักษณะการอพยพเข้ามาจะมีทั้งที่ ลักลอบ เข้ามาอาศัยชั่วคราวและที่ตั้งใจจะอยู่อย่างถาวร ซึ่งรัฐบาลไทยได้ใช้มาตรการ ทั้งการสกัดกั้น ผลักดันและควบคุมการลักลอบ เข้า เมือง ถือเป็นการผิดกฎหมายและละ- เมิดอธิปไตยและอาจก่อให้เกิดความ เข้าใจผิดระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลพม่าได้และ ได้ใช้หลักมนุษยธรรมในกรณีที่ผู้อพยพ เป็นพลเรือนและชาวบ้านที่หนีภัยการสู้รบหรือโจรผู้ ร้าย แต่สำหรับผู้พลัดถิ่นที่ถืออาวุธ หรือเป็นกองกำลัง รัฐบาลไทยจะใช้มาตรการ ปราบปราม เพราะกองกำลัง เหล่านี้อาจจะมีส่วน เกี่ยวข้องกับขบวนการผลิตและลักลอบ ขนย้าย จำหน่ายยา เสพติดในบริเวณสาม เหลี่ยมทองคำ ซึ่งก่อให้เกิดความตึงเครียดใน แนวชายแดนและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในบริเวณนี้ เป็นประจำ เมื่อกองกำลัง เหล่านี้อพยพเข้ามาในเขตแดนไทย อาทิ กองกำลังค้าฝิ่นของขุนล่า กอง กำลังขบวนการกู้ชาติรัฐฉาน อื่นๆ ชาวเขาบางส่วนที่อยู่ห่างไกล ซึ่งมีเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษาต่างจากคนไทยอาจจะไม่มีความรู้สึกผูกพันหรือหวงแหนในแผ่นดินที่อยู่อาศัยหรือ ไม่มีความรู้สึกร่วมในการ เป็นพลเมืองไทย จึงตกอยู่ในสภาพล่อแหลมที่สุดที่จะถูกชักจูงใน เรื่องก่อการร้าย หรือตกอยู่ในอิทธิพลของกองกำลังถืออาวุธและขบวนการลักลอบค้ายา เสพ ติดได้ จะ เห็นได้ว่าชาว เขามีบทบาทและมีส่วนร่วมอย่างสำคัญต่อปัญหาความมั่นคงปลอดภัย

ภัยในบริเวณพื้นที่สูงและบริเวณชายแดนในภาคเหนือของประเทศไทย

ด้วยการตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว ทั้งหน่วยราชการ เอกชน และองค์การระหว่างประเทศ จึงได้มีโครงการต่าง ๆ เข้าไปดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมชาวเขาในด้านต่าง ๆ กัน ซึ่งในปัจจุบันได้มีหน่วยงานที่เข้าไปดำเนินการเกี่ยวข้องกับชาวเขาถึง 99 องค์การ (รายละเอียดในภาคผนวก ข.) แยกเป็นภาครัฐบาล 11 กระทรวง 49 กรม ภาคเอกชน 50 องค์การ (สายเมือง วิริยศิริ, 2528)

โครงการส่งเสริมการผลิตสินค้าหัตถกรรมชาวเขาให้เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนชาวเขา ได้เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะเข้าไปแก้ปัญหาชาวเขา ในการพัฒนาอาชีพชาวเขาให้มีรายได้เพิ่มขึ้นในครอบครัว ด้วยชาวเขาทุกเผ่าโดยเฉพาะสตรีมักนิยมการทำงานเย็บปักถักร้อย ทอผ้า การใช้เวลาว่างประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องนุ่งห่ม เสื้อผ้าที่ทำด้วยมือ มีลวดลายและศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะเผ่าของตน จากลักษณะเด่นของความสวยงามในงานฝีมือของชาวเขา จึงเป็นการเหมาะสมที่จะพัฒนาให้มีการผลิตเพื่อจำหน่ายเป็นสินค้าของที่ระลึกได้ ประกอบกับในช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้เชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเป็นแห่งที่สองรองจากกรุงเทพมหานคร และเป็นเมืองหลักในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาคเหนือ สินค้าหัตถกรรมชาวเขา จึงได้เป็นสินค้าของที่ระลึกที่มีการขยายตัวทั้งทางด้านการผลิตและการตลาดไปพร้อมกับการเจริญเติบโตของธุรกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ (มนัส มณีประเสริฐ, 2519)

ในจำนวนสินค้าหัตถกรรมชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น ทอผ้าด้วยมือ เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องจักสาน ของใช้ในครัวเรือนนั้น ผ้าทอด้วยมือของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงได้รับความนิยมจากท้องตลาดตลอดมาประเภทหนึ่ง โดยมีส่วนแบ่งการตลาดประมาณร้อยละ 40 ของสินค้าประเภทผ้าทอชาวเขา และประมาณร้อยละ 75 ของผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยง ที่มีวางจำหน่ายในท้องตลาด เป็นผลผลิตที่มาจากหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถิน จังหวัดลำพูน

สำหรับชาวเขาที่อาศัยอยู่ในจังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเพียง

เผ่าเดียนั้น หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม เป็นหมู่บ้านที่มีครัวเรือนประกอบการทอผ้าเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนเป็นจำนวนเกินกว่าร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมดของหมู่บ้าน การทอผ้าเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่มีการผลิตขนาดเล็ก ใช้ทุนน้อย อุปกรณ์ในการผลิตเป็นแบบดั้งเดิม และวัตถุดิบที่ใช้ จะใช้จากที่มีในท้องถิ่น แรงงานที่ใช้เป็นแรงงานหญิงและเด็กเป็นส่วนมาก อุตสาหกรรมการทอผ้าเพื่อขายของชาวกะเหรี่ยงจากหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม เป็นกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจที่มีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาวิเคราะห์หลายประเด็น อาทิเช่น กระบวนการผลิตการตลาด รายได้และต้นทุนมูลเหตุหรือปัจจัยจูงใจให้ประกอบอาชีพทอผ้าตลอดจนผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดจากอุตสาหกรรมทอผ้านี้

1.1 ความสำคัญของปัญหา

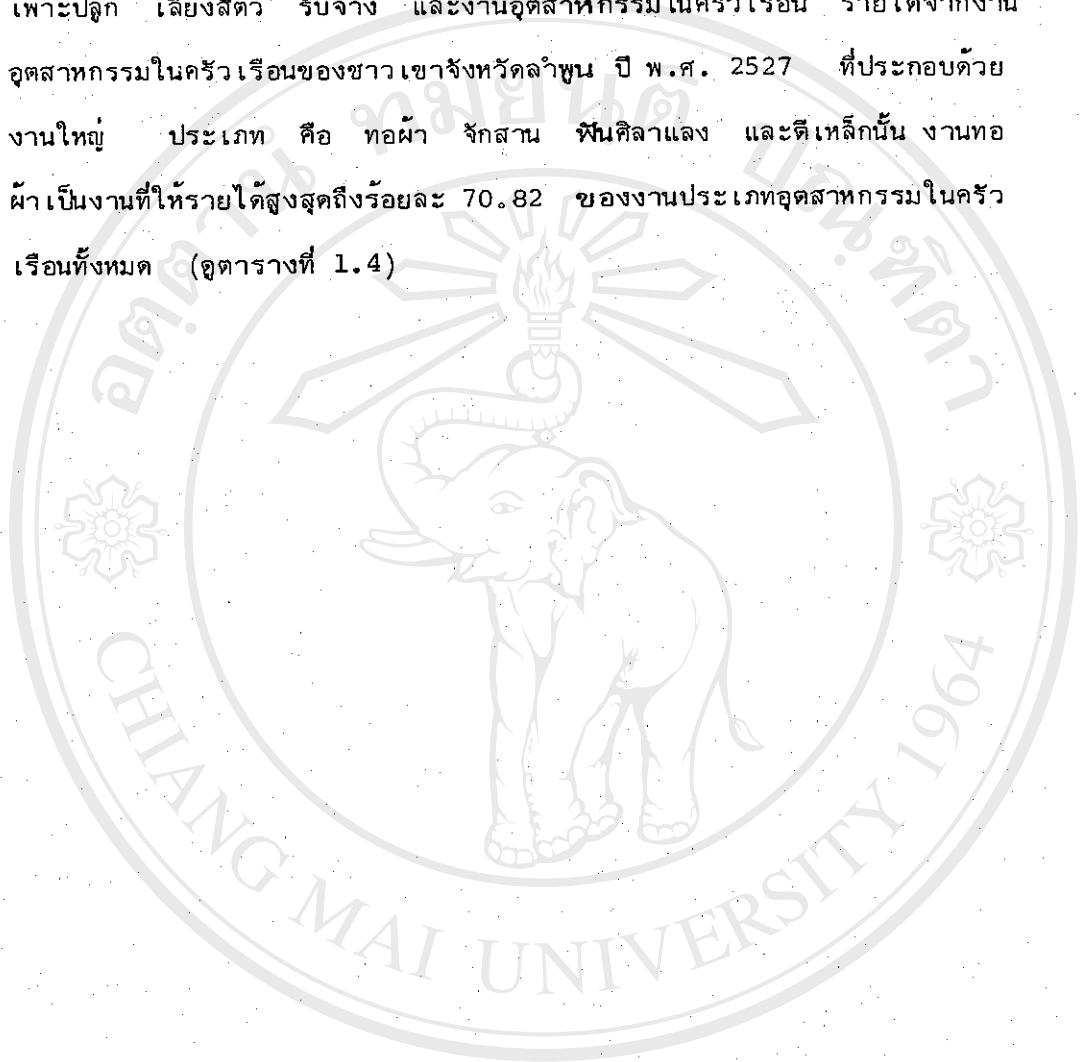
หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดลำพูน มีครัวเรือน 653 ครัวเรือน ประชากร 3,470 คน ประกอบด้วยประชากรกลุ่มอายุ 0-6 ปี ร้อยก่อนเรียน 696 คน กลุ่มอายุ 7-14 ปี ร้อยเรียนภาคบังคับ 533 คน กลุ่มอายุ 15 - 59 ปี ร้อยแรงงาน 2,051 คน และกลุ่มที่มากกว่า 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยนอกแรงงาน 190 คน ในจำนวนประชากรกลุ่มต่าง ๆ นี้ ประชากรกลุ่มวัยแรงงานเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุด ถึงร้อยละ 59.10 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของหมู่บ้าน (ดูตารางที่ 1.3)

ตารางที่ 1.3 จำนวนประชากรของหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม จำแนกตามโครงสร้าง
อายุและเพศ พ.ศ. 2527

กลุ่มอายุ	เพศชาย	เพศหญิง	รวม (คน)	ร้อยละ
วัยก่อนเรียน อายุ 0 - 6 ปี	363	333	696	20.06
วัยเรียนภาคบังคับ อายุ 7 - 14 ปี	285	248	533	15.36
วัยแรงงาน อายุ 15 - 59 ปี	1,090	961	2,051	59.10
วัยนอกแรงงาน อายุมากกว่า 60 ปี	121	69	190	5.48
รวม	1,859	1,611	3,470	100.00

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดลำพูน

ประชากรชาวเขาในจังหวัดลำพูน ประกอบอาชีพหลัก 4 ประเภท คือ เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง และงานอุตสาหกรรมในครัวเรือน รายได้จากงาน อุตสาหกรรมในครัวเรือนของชาวเขาจังหวัดลำพูน ปี พ.ศ. 2527 ที่ประกอบด้วย งานใหญ่ ประเภท คือ ทอผ้า จักสาน ทัศนศิลป์ และตีเหล็กนั้น งานทอผ้าเป็นงานที่ให้รายได้สูงสุดถึงร้อยละ 70.82 ของงานประเภทอุตสาหกรรมในครัวเรือนทั้งหมด (ดูตารางที่ 1.4)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 1.4 รายได้จากงานอุตสาหกรรมในครัวเรือนทั้งหมด
ของชาวเขาจังหวัดลำพูน ปี พ.ศ. 2527

ประเภทงาน	รายได้(บาท)	ร้อยละ
ทอผ้า	769,100	70.82
จักสาน	180,275	16.60
ปั้นศิลาแลง	94,669	8.72
ตีเหล็ก	41,919	3.86
	1,085,993	100.00

ที่มา : ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดลำพูน

หมู่บ้านที่มีการทอผ้าเพื่อขายเป็นอาชีพมีอยู่ 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ หมู่บ้านแม่ขนาดหลวง อำเภอมะนัง หมู่บ้านห้วยหละ อำเภอบ้านโฮ่ง โดยหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มจะประกอบอาชีพนี้มากที่สุด มีผลผลิตประมาณสามในสี่ส่วนของผลผลิตผ้าทอเพื่อ จำหน่ายทั้งหมดของชาวเขาในจังหวัดลำพูน

จากข้อมูลพื้นฐานของรายได้ในปี พ.ศ. 2527 พบว่าชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในจังหวัดลำพูน มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 13,675 บาทต่อ หรือ 2,821 บาทต่อคนต่อปี สำหรับชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านห้วยต้ม ปรากฏว่ารายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 9,941 บาทต่อปี หรือ 1,792 บาท ต่อคนต่อปี (ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดลำพูน, 2528) ซึ่งจะเห็นได้ว่ารายได้ต่อครัวเรือนของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงของจังหวัดลำพูนทั้งหมดสูงกว่ารายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มถึงร้อยละ 32.25 และถ้าคิดเทียบกันระหว่างรายได้ต่อคนต่อปีแล้วจะสูงกว่าถึงร้อยละ 36.47 นอกจากนี้ถ้านำรายได้ต่อครัวเรือนของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงแต่ละหมู่บ้านที่อยู่ในจังหวัดลำพูนทั้งหมดจำนวน 49 หมู่บ้านมาเปรียบเทียบ (ตารางที่ 1.5)

ตารางที่ 1.5 รายได้ชาวเขาส่งครัวส่งเจ้าหน้าที่ตามหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๒๗

อำเภอ	หมู่บ้าน	จำนวนครอบครัว	จำนวนคน	รายได้ต่อปี	ปี/ครอบครัว		รายได้/ปี/คน	
					บาท	สต.	บาท	สต.
สี่	หน่วยฯ ห้วยต้ม	808	3,327	5,007,326	6,197	18	1,505	06
	- ห้วยต้ม	5	21	17,017	3,403	40	810	33
	- แม่ลาน	11	55	57,210	5,200	91	1,040	18
	- แม่ทะละ	6	31	7,700	7,950	-	1,538	71
	หน่วยฯ นากลาง	220	1,154	1,770,160	8,046	18	1,533	93
	- นากลาง	107	541	665,820	6,222	62	1,230	72
	- ดงคำ	26	143	163,600	6,292	31	1,144	06
	หน่วยฯ ผาหมาม	55	258	572,609	10,411	07	2,219	41
	- ผาหมาม	53	240	471,480	8,895	85	1,964	50
	หน่วยฯ เข้มป็อกใน	44	181	483,820	10,995	91	2,673	04
	- เข้มป็อกใน	23	108	274,017	11,913	78	2,537	19
	- ห้วยทรายคำ	1,358	6,059	9,530,759	7,018	23	1,572	99

อำเภอ	หมู่บ้าน	จำนวนครอบครัว	จำนวนคน	รายได้/ปี	ปี/ครอบครัว		รายได้/ปี/คน		
					บาท	สต.	บาท	สต.	
แม่ทา	หน่วยฯ ป่าเลา								
	- ป่าเลา	114	489	986,820	8,656	32	2,018	04	
	- แม่ขนาทหลวง	140	631	1,491,890	10,656	36	2,364	33	
	- ดอยดำ	36	155	249,360	6,926	67	1,608	77	
	- สห้วยปาง	18	66	281,750	15,652	77	4,268	94	
	- แม่เหล็กใน	33	156	399,170	12,096	06	2,558	78	
	หน่วยฯ ผาด่าน								
	- ผาด่าน	95	450	1,177,406	12,393	75	2,616	56	
	- แม่ละอูน	10	50	157,750	15,775	-	3,155	-	
	- แม่สะบัวต	14	58	110,620	7,901	43	1,907	24	
	- สันตันทน	16	68	145,100	9,068	75	2,133	82	
	หน่วยฯ ปงผาง								
	- ปงผาง	35	203	69,481	1,985	17	342	27	
	- แม่สะแงะ	26	146	135,960	5,229	23	931	23	
- ห้วยหมู	8	44	49,630	6,210	-	1,129	09		
- ห้วยกระตัง	5	22	26,760	5,352	-	1,216	36		
หน่วยฯ ม่อนหินขาว									
- ม่อนหินขาว	24	153	149,736	6,239	-	978	67		
- ห้วยเหี้ยะ	37	240	189,755	5,128	51	790	65		
- ห้วยซอมน	55	360	281,810	5,123	82	782	81		

อำเภอ	หมู่บ้าน	จำนวนครอบครัว	จำนวนคน	รายได้/ปี	ปี/ครอบครัว		รายได้/คน	
					บาท	สต.	บาท	สต.
บ้านโฮ้ง	หน่วยฯ ห้วยส้มนอก	62	333	396,320	6,392	26	1,190	15
	- ห้วยส้มนอก	64	374	249,371	3,896	42	666	77
	- ชุนก่อง	31	133	165,370	5,334	52	1,243	38
	- หลวงใหม่	823	4,131	6,714,109	8,158	09	1,625	30
บ้านโฮ้ง	- ห้วยทะเล	242	1,099	3,542,535	14,638	53	3,223	41
	- ห้วยโศก	103	430	1,393,330	13,527	47	3,240	30
	- ป่าแป้	44	264	96,850	2,201	14	366	86
	- ห้วยสะเทล	41	216	267,000	6,512	19	1,236	11
กิ่ง อ.ทุ่งหัวช้าง		430	2,009	5,299,705	12,324	89	2,637	98
	หน่วยฯ ห้วยโป่ง	59	281	393,099	6,662	69	1,398	93
	- ห้วยโป่ง	30	141	135,832	4,527	73	963	35
	หน่วยฯ ห้วยปิง	143	814	1,540,720	10,771	47	1,892	28
	- ห้วยปิง	54	238	526,342	9,747	07	2,211	52
	- แม่บอนใต้							

จะพบว่ารายได้ต่อครัวเรือนและต่อหัวของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม นั้น มีรายได้ต่ำมาก อีกทั้งถ้าหากเปรียบเทียบกับรายได้ต่อครัวเรือนและต่อหัวของประชากรของจังหวัดลำพูน โดยประชากรของจังหวัดลำพูนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี 4,334 บาท (สำนักงานจังหวัดลำพูน, 25 29) ก็พบว่า ประชากรของจังหวัดลำพูนมีรายได้ เป็นสองเท่ากว่า

จากข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้เห็นได้ว่า ปัญหาความยากจนของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม เป็นปัญหาที่รุนแรงมากที่สุด ไม่ว่าจะเป็นเปรียบเทียบกับรายได้ของประชากรแหล่งใด ๆ ที่กล่าวมาแล้วก็ตาม จึงสมควรที่จะหาทางแก้ไขยกระดับรายได้ของชาวเขาในหมู่บ้านดังกล่าวให้สูงขึ้น เพื่อให้มีระดับมาตรฐานการครองชีพดีขึ้น

จากโครงสร้างการประกอบอาชีพของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มจะเห็นได้ว่า ทางหนึ่งที่จะเป็นไปได้ในการเพิ่มรายได้ให้แก่ชาวเขากลุ่มนี้ก็คือ การนำเอางานหัตถกรรมทอผ้ากะเหรี่ยงที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านมาเป็นตัวยกระดับรายได้ของชนกลุ่มนี้ ทั้งนี้เพราะ ในหมู่บ้าน มีการทอผ้าค่อนข้างเป็นล่ำเป็นสันอยู่แล้ว คำถามที่เกิดขึ้นก็คือถ้าหากจะใช้งานหัตถกรรมทอผ้ากะเหรี่ยงให้เป็นงานเพิ่มรายได้จะต้องทำอย่างไร แค่นั้น ด้วยต้นทุนเท่าไร และจะยกระดับรายได้ได้เท่าไร นั่นก็คือ จะต้องทำการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการใช้งานทอผ้ากะเหรี่ยงเพื่อเป็นรายได้ให้แก่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ว่าจะมีแนวทางหรือวิธีการอย่างไรในสภาพของการผลิตและการตลาดที่เป็นอยู่ เพื่อพัฒนาอาชีพทอผ้าให้เป็นอาชีพที่จะเป็นรายได้ที่สำคัญสำหรับชาวเขาของหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม และชาวเขาในจังหวัดลำพูนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อหาคำตอบที่ว่า จะใช้งานหัตถกรรมทอผ้ากะเหรี่ยงเป็นงานอาชีพที่จะ

ช่วยยกระดับรายได้ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม และชาวเขาจังหวัดลำพูนได้อย่างไรนั้น จึงตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อการศึกษาถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคของการผลิตและการตลาดของผ้าทอกะเหรี่ยงตลอดจนศึกษาหาแนวทางในการปรับปรุงอุตสาหกรรมผ้าทอกะเหรี่ยงจากหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม

2. เพื่อเสนอแนะทางด้านนโยบายในการสนับสนุนและส่งเสริมอุตสาหกรรมผ้าทอกะเหรี่ยง

1.3 ขอบเขตการวิจัยและการเลือกพื้นที่ในการศึกษา

การวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาถึงสภาพทางการผลิตและการตลาดของผ้าทอกะเหรี่ยงจากหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม โดยเฉพาะผ้าชิ้นเปลือกไม้ ทั้งนี้จะอาศัยข้อมูลของปี พ.ศ. 2527 - 2528 เป็นพื้นฐานในการศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตและพ่อค้าคนกลางในหมู่บ้าน และเจ้าของร้านค้าของที่ระลึกในเมืองเชียงใหม่ โดยตั้งประเด็นที่จะเป็นข้อเสนอนโยบายว่า "การใช้เทคนิคและวิธีการผลิตแบบสินค้าอุตสาหกรรมเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาทางด้านการผลิตและการตลาดของผ้าทอกะเหรี่ยงจากหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม"

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการเก็บข้อมูลและการวิจัยข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

1. จะใช้ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง เป็นหลักในการวิเคราะห์ โดยจะสัมภาษณ์ผู้ผลิต พ่อค้าคนกลางชาวเขาในหมู่บ้าน และเจ้าของร้านค้าของที่ระลึกในเมือง ตลอดจนผู้ที่ทำการเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการทอผ้าของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง หมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม

2. ประชากรเป้าหมาย และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา จะใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งตัวอย่าง อย่างเป็นสัดส่วนจากประชากรในการสัมภาษณ์ที่แบ่งเป็น 3. กลุ่ม

คือ ผู้ผลิตผ้าทอ พ่อค้าคนกลางชาวเขาในหมู่บ้าน และเจ้าของร้านค้าของที่ระลึก
ในเมือง โดยแต่ละกลุ่มได้จัดแบ่งประเภทต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ผู้ประกอบอาชีพทอผ้าในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม ที่จะสัมภาษณ์
จำนวน 195 ครว เรือน จากจำนวนครว เรือนที่ทอผ้าทั้งหมด 649 ครว เรือน คิดเป็น
สัดส่วนร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด ได้จัดแบ่งการเลือกตัวอย่างออกเป็นประเภท
ผู้ทอต่าง ๆ จากสัดส่วนของประชากรในแต่ละประเภทของผู้ประกอบอาชีพทอผ้าเหล่านั้น

ประเภทการทอ	ประชากร (ครว เรือน)	ตัวอย่าง (ครว เรือน)
ทอใช้เองอย่างเดียว	197	59
ทอขายเองอย่างเดียว	101	31
รับจ้างทออย่างเดียว	259	78
จ้างผู้อื่นทอขายอย่างเดียว	8	3
จ้างผู้อื่นทอและทอขายเองด้วย	31	9
รับจ้างทอและทอขายเองด้วย	45	13
ทอทุกประเภทที่กล่าวมาแล้ว	6	2
	<u>649</u>	<u>195</u>

แบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์ จะสัมภาษณ์หัวหน้าครว เรือนหรือผู้ผลิตในครว เรือน
ที่ได้รับเลือกเป็นตัวอย่างในการสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสอบถาม โดยข้อมูลจะประกอบด้วย

1) ลักษณะโครงสร้างของอาชีพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิก
ในครว เรือน

2) ประเภทของการประกอบการ ปัจจัยหรือมูลเหตุที่ทำให้เลือกตัดสินใจ
ประกอบการแบบนั้น ๆ ขั้นตอนการผลิต ต้นทุน ผลผลิต รายรับจากการ
ขาย ระยะเวลาการผลิต การจัดเก็บผลผลิต การขนส่ง ตลอดจนการจำ
หน่ายผลผลิต

3) ความคิดเห็นที่มีต่อการผลิตผ้าทอในปัจจุบัน เป็นต้น

2.2 พ่อค้าคนกลางชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม จะสัมภาษณ์จากตัวอย่าง 9 ราย จากประชากร 30 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด โดยแยกประเภทพ่อค้าคนกลางดังนี้

ประเภทพ่อค้าคนกลาง	ประชากร (คน)	ตัวอย่าง (คน)
พ่อค้าคนกลางโดยอาชีพหลัก	8	2
พ่อค้าคนกลางโดยอาชีพรอง	15	5
พ่อค้าคนกลางสมัครเล่น	7	2
	<u>30</u>	<u>9</u>

แบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ

- 1) ลักษณะอาชีพ รายได้ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในครัวเรือน เป็นข้อมูลแสดงภูมิหลังของพ่อค้าคนกลาง
- 2) ประเภทของการประกอบการ เหตุจูงใจให้เลือกอาชีพค้าขายผ้าทอ รายได้ที่ได้รับจากการประกอบการ ขั้นตอนวิธีการตลาดต่าง ๆ
- 3) การได้รับฟังข่าวสาร ข้อมูลการตลาด การรวบรวมผลผลิตต่าง ๆสู่ตลาด เป็นต้น

2.3 เจ้าของร้านค้าของที่ระลึกในจังหวัดเชียงใหม่และกรุงเทพมหานคร

จะสัมภาษณ์ตัวอย่างทั้งหมด 9 ร้าน จากจำนวนประชากรร้านค้าทั้งหมด 30 ร้าน ตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 30 ของประชากร ได้มีการแบ่งประเภทร้านค้าหัตถกรรมชาวเขาออกเป็นสองประเภท คือ ร้านสินค้าหัตถกรรมชาวเขาอย่างเดียวจำนวนประชากร 20 ร้าน เลือกตัวอย่างใช้สัมภาษณ์ 6 ร้าน ร้านสินค้าชาวเขาและสินค้าพื้นเมือง จำนวนประชากร 10 ร้าน เลือกตัวอย่างใช้สัมภาษณ์ 3 ร้าน

คำถามที่ใช้สัมภาษณ์จะเกี่ยวกับราคาขายส่งและขายปลีกผ้าทอต่าง ๆ ปัญหาการตลาด ส่วนแบ่งทางการตลาดของผ้าทอกะเหรี่ยงตลอดจนรู้เท่าในการขยายตลาด เป็นต้น

3. วิธีดำเนินการสำรวจและเก็บข้อมูลปฐมภูมิ

3.1 สังเกตการทำงานทอผ้าในหมู่บ้าน และการติดต่อซื้อขายในหมู่บ้านตลอดจนตามร้านค้าสินค้าของที่ระลึกต่าง ๆ

3.2 สร้างแบบสอบถามทำการทดลองสัมภาษณ์ ตัวอย่างทั้ง 3 กลุ่ม ตามที่กล่าวมา ประมาณ 10 ตัวอย่าง

3.3 นำแบบสอบถามที่ทดลองสัมภาษณ์ตามข้อ มาตรวจสอบแก้ไขตามข้อบกพร่องที่ได้จากการทดลองสัมภาษณ์ จนได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ที่จะนำกลับไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลที่ต้องการต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

จะใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถาม เป็นหลักในการวิเคราะห์ รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์เป็นข้อมูลเสริม หรือ สนับสนุน นำไปวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้ เป็นการวิเคราะห์แบบ Qualitative Approach

5. การรายงานผลการศึกษาวิจัย

จะนำผลการศึกษาจากเอกสาร และที่ได้รับจากการวิเคราะห์นำเสนอในแบบวิธีพรรณนาโวหารควบคู่ไปกับการแสดงข้อมูล สถิติต่าง ๆ ในรูปของตาราง กราฟ หรือรูปภาพต่าง ๆ ตามความเหมาะสม